

PROSPERO.

STÄRKER SAMHÄLLSVIKTIG VERKSAMHET

Utredning av organisering för framtidens räddningstjänst i Skinnskattebergs kommun

Rapport-SKN801 Rev C

2024-06-13

SAMMANFATTNING

Skinnskatteberg gav i april 2024 Prospero Samhällssäkerhet AB i uppdrag att utreda alternativa organisationsval för räddningstjänsten och lämna förslag på hur den framtida organiseringen bäst tillgododrar kommunens ansvar i enlighet med LSO (Lag om skydd mot olyckor).

Syftet med uppdraget är att ge kommunledningen ett beslutsunderlag som syftar till att säkerställa kvalitet, kompetens och förmåga för kommunens räddningstjänst. Reviderad lagstiftning, ökade krav från staten, en förändrad risk- och hotbild, återuppbyggnaden av det civila försvaret och tillämpningen av EU:s arbetsdirektiv, är några av de faktorer och utmaningar som påverkar utformningen och förmågan för räddningstjänsten.

I uppdraget har även ingått att bedöma hur lokalbehovet på kommunens brandstation påverkas av organisationsval.

Uppdraget har genomförts av konsulterna Jan Wisén, Rainar All och Åke Jacobsson vid Prospero Samhällssäkerhet AB under perioden april-juni 2024. I uppdraget har ingått att ta del av diverse dokumentation och genomföra ett antal intervjuer. Dessa finns förtecknade under avsnittet *Referenser*. Utredningen har även gjort platsbesök i kommunen.

Våra rekommendationer kan sammanfattas enligt följande:

Vi rekommenderar att Skinnskatteberg snarast fullföljer planerna på att bygga en ny ändamålsenlig brandstation, alternativt genomföra en om- och tillbyggnad av befintlig brandstation. Vi bedömer dock att alternativet med en ny brandstation bäst skulle motsvara verksamhetens behov. Om man väljer att bygga en ny brandstation, bör kommunen analysera om den kan samlokaliseras med annan kommunal verksamhet med liknande behov.

Vi rekommenderar Skinnskatteberg att långsiktigt säkerställa räddningstjänstens förmåga, uthållighet och robusthet, genom samverkan med andra räddningstjänster. Det skulle kunna ske genom utökade civilrättsliga avtal för specifika områden. Möjligheten till insyn, delaktighet och påverkan är dock större om man är fullvärdig medlem i ett kommunalförbund. Vår rekommendation är att Skinnskatteberg inleder diskussioner med Nerikes Brandkår om att ansöka om medlemskap i den organisationen. Vår bedömning är att Nerikes Brandkår har de förmågor, uthållighet och robusthet som Skinnskatteberg behöver. Dessutom finns redan ett etablerat samarbete med Nerikes Brandkår avseende den brandförebyggande verksamheten, insatsledarberedskap samt inom utbildnings- och övningsområdet. Dessutom är Skinnskatteberg med i Räddningsregion Bergslagen (RBB), som administreras och drivs av Nerikes Brandkår. Nerikes Brandkår är ett av landets större räddningstjänstorganisationer och ett medlemskap där medför förutom tillgång till en rad expertområde, också tillgång till ett nationell arena.

INNEHÅLL

1	INTRODUKTION	5
1.1	Bakgrund	5
1.2	Avgränsningar	6
2	GENOMFÖRANDE.....	6
3	NULÄGE.....	6
3.1	Skinnskattebergs kommun	6
3.2	Räddningstjänsten i Skinnskatteberg	7
3.3	Nerikes Brandkår.....	9
3.4	Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund.....	10
3.5	Räddningstjänsten Dala Mitt.....	11
3.6	Räddningstjänsten Mälardalen	12
3.7	Räddningstjänsten Smedjebacken	13
3.8	Samverkan	13
3.9	Jämförelse med andra kommuner	15
4	DEN KOMMUNALA RÄDDNINGSTJÄNSTEN – ROLL- OCH ANSVARFÖRDELNING	15
5	LAG OM SKYDD MOT OLYCKOR.....	16
5.1	Lagstiftarens krav på samverkan.....	16
5.2	Reviderad lagstiftning	16
6	FÖRVÄNTNINGAR PÅ DEN KOMMUNALA RÄDDNINGSTJÄNSTEN	17
6.1	En förändrad och mer komplex hotbild	17
6.2	Framtidsstudie 2030 med fokus på kommunal räddningstjänst.....	17
6.3	2023 – en räddningstjänst i tiden?.....	18
6.4	Nationella trender	19
7	SAMVERKANSALTERNATIV	19
7.1	Civilrättsligt avtal.....	20
7.2	Gemensam nämnd	20
7.3	Kommunalförbund	21
8	ARBETSTIDSREGLERNAS PÅVERKAN PÅ VERKSAMHETEN	22
9	TIDIGARE UTREDNINGAR.....	23
9.1	Utredning om räddningstjänstens organisation	23
9.2	Om- och tillbyggnad av befintlig brandstation.....	23
10	ANALYS AV RÄDDNINGSTJÄNSTEN I SKINNSKATTEBERG	23
10.1	Identifierade styrkor	24
10.2	Identifierade svagheter	24
11	ALTERNATIVA VAL FÖR FRAMTIDA ORGANISERING.....	25
11.1	Fortsatt verksamhet i egen regi som egen förvaltning eller del av annan förvaltning	25

11.2	Utöka samverkan med en eller flera grannkommuner, genom civilrättsligt avtal eller gemensam nämnd	25
11.3	Medlemskap i något av de närliggande kommunalförbunden.	25
12	BEDÖMNING OCH SLUTSATSER	25
12.1	Behovet av utökad samverkan	25
12.2	Ekonomi.....	27
12.3	Brandstationen	28
12.4	Operativ organisation	28
12.5	Ledningssamverkan	30
13	REKOMMENDATIONER	31
14	REFERENSER	32
14.1	Intervjuer.....	32
14.2	Dokumentation	32

Rapport

---

1 INTRODUKTION

1.1 BAKGRUND

Räddningstjänsten i Skinnskatteberg bedrivs i egen regi, och är organisatoriskt placerad i sektorn Samhällsskydd och beredskap.

Inom svensk räddningstjänst pågår en förändring och utveckling för att kunna möta nya krav enligt gällande lagstiftning. Detta bygger i sin tur på en förändrad riskbild som behöver mötas av det kommunala ansvaret för räddningstjänsten. Till detta kommer också ett förändrat säkerhetspolitiskt läge som ställer krav på en återuppbyggnad av det civila försvaret, som en del av totalförsvaret. I detta arbete kommer den kommunala räddningstjänsten att ha en central roll.

I likhet med många andra kommuner, står man inför stora utmaningar, som till exempel

- Slimmad och sårbar dagtidsorganisation.
- Svårighet att rekrytera och behålla kvalificerad kompetens inom hela verksamhetsområdet.
- Återuppbyggnad av det civila försvaret och räddningstjänstens roll i detta.

Kommunen har dock för närvarande inte några stora problem med att rekrytera RIB-personal. Nationellt är detta annars ett stort problem och kommunen behöver ha en strategi för att långsiktigt kunna rekrytera och bibehålla personal i RIB-organisationen.

Frågan om en ny brandstation, alternativ om- och tillbyggnad av befintlig brandstation, har diskuterats under flera år, utan att någon slutgiltig lösning har kunnat uppnås.

Mål och syfte

Målet med uppdraget är att i samarbete mellan Prospero och Skinnskatteberg kommun leverera en analys över alternativa organisationsval för kommunens räddningstjänst.

Utredningen skall Saknas

- Beakta av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) framtagna analys av omvärld och framtid enligt framtidsstudie 2030 med fokus på kommunal räddningstjänstorganisation.
- Beakta de konsekvenser för räddningstjänstverksamheten som förändringar i Lag om skydd mot olyckor (LSO) innebär avseende ledning, handlingsprogram, riskbild och krav på förebyggande och operativ förmåga.
- Beskriva effekter av de alternativa organisationsformerna.
- Beskriva arbetstidsreglernas påverkan på verksamheten.
- Beskriva och ge analys av nuläge avseende organisation, bemanning, kommunal samverkan, ekonomi, statistik mm.
- Beskriva utredningens överväganden, analys samt ge rekommendation för framtida organisering av räddningstjänsten.

Fokus i uppdraget skall ligga på hur beredskapsorganisationen bör utformas samt hur kommunen skall säkerställa erforderliga förmågor och möta framtida utmaningar. I uppdraget skall också belysas hur en föreslagen framtida lösning påverkar lokalbehovet i kommunens brandstation.

Syftet med uppdraget är att tillföra extern kompetens och struktur som grund för att Skinnskattebergs kommun skall kunna värdera olika alternativ för en effektiv och ändamålsenlig räddningstjänst. Rapporten skall kunna utgöra underlag för beslut om inriktning och organisation av framtidens räddningstjänst i Skinnskattebergs kommun. Kommunen behöver fatta beslut om en långsiktig och hållbar lösning för kommunens räddningstjänstansvar.

1.2 AVGRÄNSNINGAR

I uppdraget har inte ingått att bedöma hur räddningstjänsten i Skinnskatteberg skall organiseras för att kunna hantera höjd beredskap och krig.

2 GENOMFÖRANDE

Uppdraget har genomförts av konsulterna Jan Wisén, Rainar All och Åke Jacobsson vid Prospero Samhällssäkerhet AB under perioden april- juni 2024.

I uppdraget har ingått att ta del av diverse dokumentation, bland annat i form av *Handlingsprogram enligt Lagen om skydd mot olyckor 2023* för Skinnskattebergs kommun. Dessa finns förtecknade under avsnittet *Referenser*.

Utredningen har även genomfört en rad intervjuer. Dessa finns förtecknade under avsnittet *Referenser*.

Utredningen har även gjort platsbesök i kommunen samt besökt brandstationen. I övrigt har utredningen i huvudsak genomförts på distans.

3 NULÄGE

3.1 SKINNSKATTEBERGS KOMMUN

Skinnskattebergs kommun är en av tio kommuner i Västmanlands län. Kommunen har ca 4360 invånare, varav de flesta bor i centralorten. Kommunen tillhör därmed några av landets minsta kommuner avseende antalet invånare. Andelen äldre av befolkningen förväntas öka kommande år. Kommunen har dock en relativt stor geografisk utbredning och omfattar 659 kvadratkilometer. Sommartid ökar antalet invånare, då det inom kommunen finns flera populära områden med fritidshusbebyggelse.

Kommunen består förutom av centralorten Skinnskatteberg, av mindre samhällen, gårdar, omfattande skogsmark samt sjöar och vattendrag.

Kommunen har en långtgående tradition med verksamheter inom gruv- och skogsdrift.

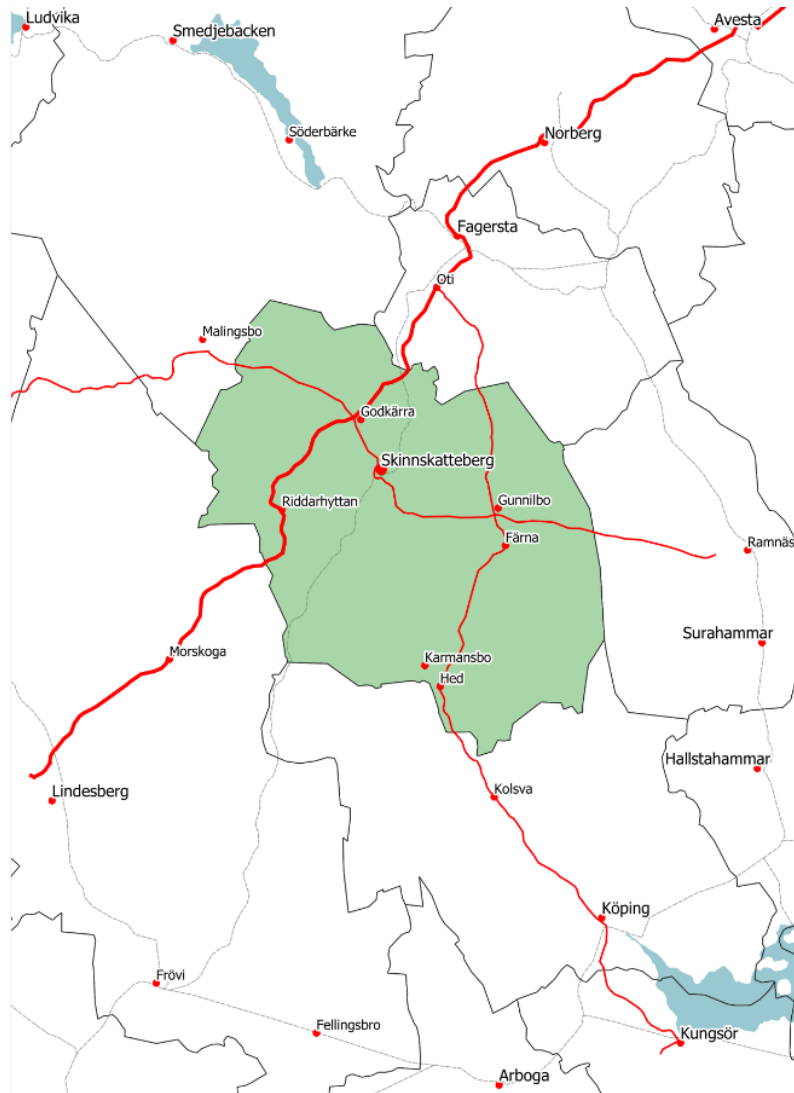
I kommunen finns Statens Lantbruksuniversitetets Skogsmästarskola (SLU).

I övrigt domineras kommunens näringsliv av två större företag inom trävaru- respektive ventilationsbranschen. I övrigt finns ett stort antal mindre företag i varierade branscher.

Riksväg 68 som går från Örebro till Gävle passerar kommunen. Länsväg 233 från Ramnäs passerar genom centralorten och vidare mot Kopparberg. Länsväg 250 förbinder kommunen med Fagersta. Järnvägssträckan Gävle-Hallsberg passerar genom kommunen.

Förutom till de ca 1100 fritidshus som finns i kommunen, kommer många besökare till de många vandrings- och cykelleder samt insjöarna, särskilt under sommarperioden.

Kommunen har i en *Risk- och sårbarhetsanalys 2023* identifierat och analyserat risker för kommunen och kommunens geografiska område.

Ungefärligt avstånd till angränsande kommuners brandstationer: Fagersta (2,5 min), Smedjebacken (5 mil), Köping (4,5 mil), Lindesberg (5 mil), Surahammar (4 mil) och Ludvika (5 mil)

3.2 RÄDDNINGSTJÄNSTEN I SKINNSKATTEBERG

Räddningstjänsten i Skinnskatteberg bedrivs i egen regi och är organisatoriskt placerad i sektorn Samhällsskydd och beredskap.

Organisationen består av en heltidsanställd räddningschef och därutöver en beredskapsstyrka med RIB-personal om 1+4. Skinnskatteberg samverkar med Nerikes brandkår om en gemensam insatsledarberedskap.

För att säkerställa den övergripande operativa ledningen i enlighet med krav i LSO, ingår Skinnskatteberg i Räddningsregion Bergslagen (se vidare under pkt 3.8).

Totalt finns i organisationen:

- 1 Räddningschef (heltid)
- 2 Insatsledare (deltid, delar beredskap med Lindesberg)
- 4 Styrkeledare (RIB)
- 16 Brandmän (RIB samt 2 Pooltjänster)

I tabellen nedan redovisas antal insatser som räddningstjänsten utfört under åren 2021–2023:

År	LSO	IVPA	Aut.larm	Annan kommun	Bärhjälp	Övrigt	Totalt
2021	41	10	30	4	4	84	173
2022	46	10	28	2	3	119	208
2023	55	10	39	5	3	47	159

Källa: Räddningstjänsten. Under övrigt redovisas inbrottslarm, fellarm, sabotagelarm mm

Merparten av utbildnings- och övningsverksamheten sker inom kommunen. Det finns dock behov av att utveckla faciliteterna för denna verksamhet. Viss utbildning och övning sker genom samverkan med Nerikes Brandkår. Till exempel genomförs grundutbildning för RIB-personalen och vissa befälsutbildningar där. De årliga obligatoriska varma rökövningarna för att upprätthålla rökdykarförmåga, genomförs i Lindesberg.

Service och underhåll av fordon och materiel sker till största delen i egen regi.

I räddningstjänstens tillsynsplan för kommunen finns upptaget ca 35 tillsynsobjekt, som är föremål för tillsyn i enlighet med LSO. Årligen genomförs 5–6 tillsyner beroende på tidsfrister. Genom avtal med Nerikes Brandkår, svarar dessa för det praktiska genomförandet av tillsyn enligt LSO samt även tillsyn- och tillståndsprövning enligt LBE (Lagen om brandfarliga och explosiva varor). Skinnskatteberg informeras om de beslut som fattats i samband med tillsynen och eventuella förelägganden. Detsamma gäller för tillsyns- och tillståndsprövningarna enligt LBE. I övrigt kan Nerikes Brandkår vid behov bistå med kompetens vid andra myndighetsärenden inom det brandförebyggande området.

Två befattningar som beredskapssamordnare ligger organisatoriskt placerad under räddningschefen.

Genomförda medborgarundersökningar visar att räddningstjänsten har ett gott förtroende i kommunen.

3.3 NERIKES BRANDKÅR

Nerikes Brandkår		
Medlemskommuner	Kommun	Innevånare
	Örebro	159 348
	Kumla	22 400
	Hallsberg	16 232
	Lekeberg	8 606
	Laxå	5 497
	Askersund	11 478
	Lindesberg	23 292
	Nora	10 627
	Ljusnarsberg	4 407
	Totalt	261 887
Antal anställda	Ca 500	
Brandstationer	Örebro, heltid två styrkor 1+4, 1+4 Byrsta, heltid 1+4, RIB 1+4 Askersund, RIB 1+4 Fellingsbro, RIB 1+4 Finnerödja, RIB 1+2 Fjugesta, RIB 1+4 Frövi, RIB 1+4 Garphyttan, RIB 1+3 Guldsmedshyttan, RIB 1+4 Hjortkvarn, RIB 1+2 Kopparberg, RIB 1+4 Laxå, RIB 1+4 Lindesberg, RIB 1+5 Nora, RIB 1+4 Odensbacken, RIB 1+3 Pålsboda, RIB 1+3 Vintrosa, RIB 1+3 Vretstorp, RIB 1+2 Räddningsvärn , Glanshammar, Hammar, Hasselfors, Järnboås, Mariedamm, Olshammar, Ramsberg, Rockhammar, Vedevåg, Vinön	
Budget	Ca 188 210 tkr	
Insatser enligt LSO och övrigt/år	Ca. 3000	
Systemledning	Räddningsregion Bergslagen	

Källa: SCB, Daedalos, Nerikes Brandkår

3.4 SÖDRA DALARNAS RÄDDNINGSTJÄNSTFÖRBUND

	Södra Dalarna Räddningstjänstförbund	Innevånare
Medlemskommuner	Avesta Hedemora Fagersta Norberg	22 932 15 345 13 222 5 517
	Totalt	57 016
Antal anställda	Dagtidspersonal 10, varav insatsledare 8 Heltidspersonal 43 RIB personal 110 Räddningsvärn personal 20 Totalt ca 183	
Brandstationer	Avesta (Heltid) 1+1+4 Horndal Hedemora Långshyttan Norberg Fagersta Fors (Räddningsvärn)	
Budget	Nettokostnad ca 62 000 tkr. per år	
Insatser enligt LSO/år	Ca 1200	
Ledningssystem	Räddningsregion Bergslagen	

Källa: Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund, SCB, Daedalos, MSB

3.5 RÄDDNINGSTJÄNSTEN DALA MITT

	Räddningstjänsten Dala Mitt	Innevånare
Medlemskommuner	Falun	59 818
	Borlänge	52 178
	Ludvika	26 353
	Säter	11 271
	Gagnef	10 499
	Totalt	160 119
Antal anställda	Dagtidspersonal 40 Heltidspersonal 105 RIB personal 259 Räddningsvårn personal 21 Totalt ca 425	
Brandstationer	Borlänge, heltid 1+5, RIB 1+3 Säter, RIB 1+4 Stora Skedvi, RIB 1+2 Gustafs, RIB 1+2 Gagnef, RIB 1 FIB(SL), 0+4 RIB Mockfjärd, RIB 1FIB(SL), 0+2 RIB Björbo, RIB 1 FIB(SL), 0+2 RIB Falun, heltid 1+5 Bjursås/Grycksbo, RIB 1+2/RIB 2 FIP Enviken, RIB 1+4 Svärdsjö, RIB 1+4 Ludvika, heltid 1+5, RIB0+2 Grängesberg, RIB 0+2 Nyhammar, RIB 0+2 Fredriksberg, RIB 1+4 Sunnansjö, vårn 20 brandvårnspersonal (Bysjöns utbildningscenter)	
Budget	Verksamhetens kostnader ca 207 300 tkr. per 2023	
Insatser enligt LSO/år samt sjukvårdsuppdrag	Ca, 2602 varav 578 sjukvårdsuppdrag.	
Ledningssystem	Räddnings i samverkan, RiS	

Källa: SCB, Räddningstjänsten Dala Mitt, Daedalos, MSB

3.6 RÄDDNINGSTJÄNSTEN MÄLARDALEN

Källa: SCB, Daedalos, Räddningstjänsten Mälardalen, MSB

	Räddningstjänsten Mälardalen, RTMD	
Medlemskommuner	Kommun	Invånare
	Arboga	14 011
	Hallstahammar	16 598
	Kungsör	8 655
	Köping	25 861
	Surahammar	9 841
	Västerås	159 962
	Totalt	235 000
Antal anställda	Ca. 280 anställda	
Brandstationer	Vallby, (heltid) RIL(beredskap)+IL+ 1+4 Öster, (heltid) 1+4 Köping, (heltid) 1+4 Virso, (RIB) 1+4 Surahammar, (RIB) 1+4 Hallstahammar, (RIB) 1+4 När Eriksberg tas i drift våren 2025, 1+6 (Kolbäck och Hallstahammar läggs ner) Kolbäck, (RIB) 0+2 Skultuna, (RIB) 1+4 Arboga, (RIB) 1+4 Kungsör, (RIB) 1+4 Kolsva, (RIB) 0+2 Beslut om 1 FIP from 2025 Ramnäs, (FIP) 1 Kvicksund, (FIP) 1 Samarbetsavtal med Eskilstuna som sköter driften och bemannar. Ön Valen i Hjälmarens, (räddningsvärm)	
Budget	Omslutning ca. 200 000 tkr. per år	
Insatser enligt LSO/år	Ca 2500	
Ledningssystem	Räddningscentral Mitt	

3.7 RÄDDNINGSTJÄNSTEN SMEDJEBACKEN

	Räddningstjänsten Smedjebacken	
Medlemskommuner	Smedjebacken	Innevånare:10900
Antal anställda	3 heltid 28 RIB personal	
Brandstationer	Smedjebacken 1+5 Insatsledare i samverkan med Dala Mitt	
Budget	11,1 mkr	
Insatser enligt LSO/år	Ca 200st/år	
Systemledning	Räddning i samverkan, RiS	

Källa: SCB, Daedalos, Räddningstjänsten Smedjebacken, MSB

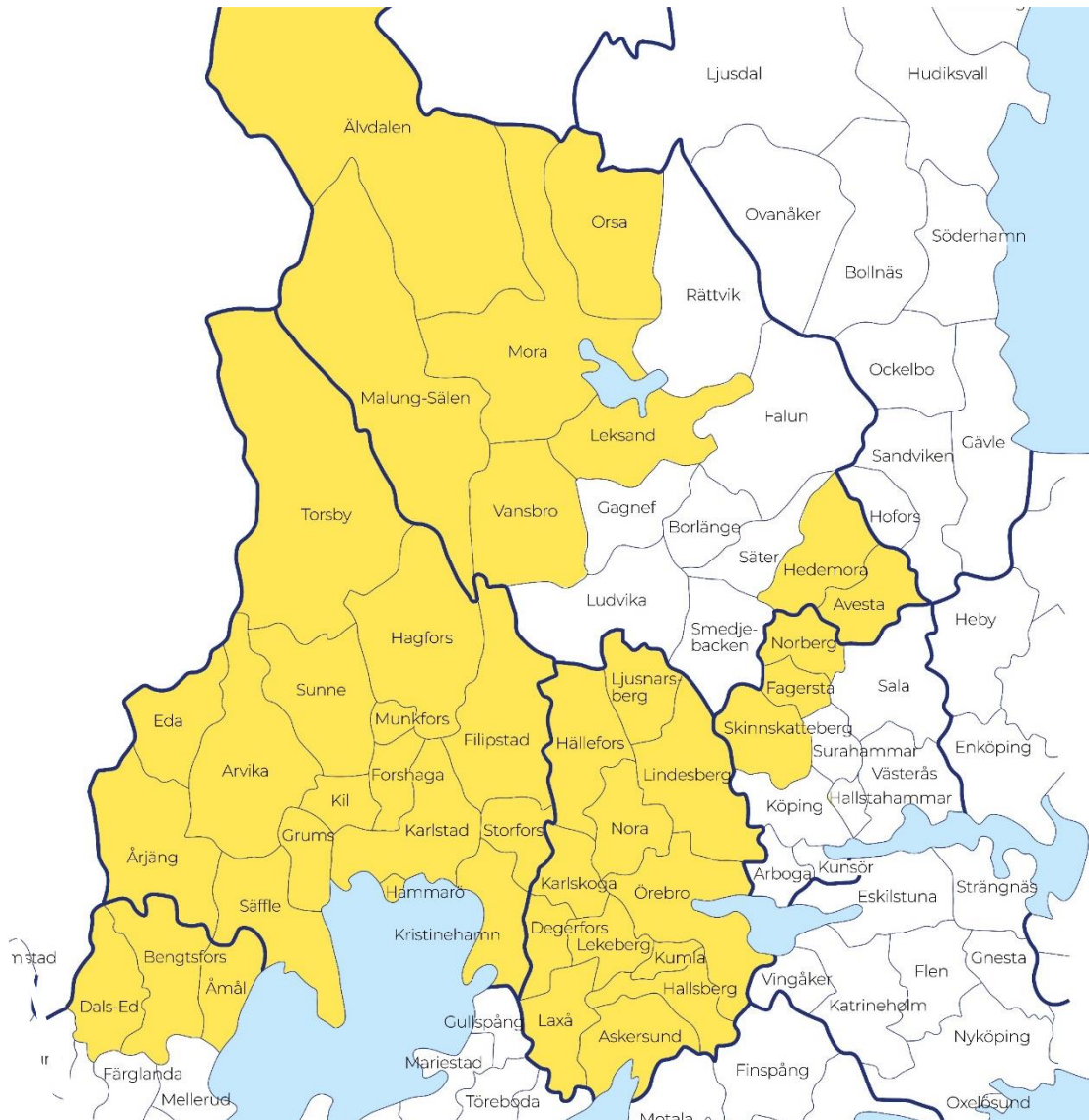
3.8 SAMVERKAN

Sedan 2021 regleras i LSO att den kommunala räddningstjänsten måste säkerställa en ständigt bemannad operativ ledningsfunktion, så kallad systemledning.

Skinnskatteberg ingår i Räddningsregion Bergslagen (RRB), som är en gemensam operativ ledningsorganisation för kommunerna i Värmlands och Örebro samt delar av Dalarna, Västra Götalands och Västmanlands län. Den övergripande larms- och ledningsfunktionen finns i en larm- och ledningscentral som är geografiskt placerad i Örebro. I centralen finns bland annat även SOS Alarm och polisens regionala ledningscentral för region Bergslagen etablerad.

Syftet med RBB är att åstadkomma en effektiv användning av resurser och därmed skapa större förmåga och uthållighet avseende räddningsinsatser. RBB omfattar totalt 42 kommuner med sammanlagt 740 000 invånare. Inom regionen finns 17 räddningstjänster med totalt 110 brandstationer, som tillsammans årligen hanterar ca 7 500 larm.

Samverkan inom RBB innebär goda förutsättningar att hantera regionens beredskap, leda stora insatser, snabbt kunna resursförstärka en drabbad kommun samt hantera flera samtidigt, komplexa och långvariga insatser.

Räddningsregion Bergslagen (RBB)

Räddningstjänsten behöver samverka med många aktörer, både offentliga och privata. Förutom samverkan med närliggande kommunala räddningstjänster, samverkar räddningstjänsten regelbundet med ambulanssjukvården och polisen. Skinnskatteberg tillhör Region Västmanland, som bland annat svarar för hälso- och sjukvården. Skinnskatteberg tillhör lokalpolisområde Norra Västmanland, som ingår i polisområde Västmanland, som i sin tur är en del av polisregion Mitt. I Skinnskatteberg finns en kommunpolis placerad i kommunhuset.

Som en del i uppdraget som geografiskt områdesansvarig, samordnar Länsstyrelsen berörda aktörer inom samverkansstrukturen *Samverkan i U-län*. I denna samverkan deltar bland annat länets kommuner, räddningstjänstförbundet, Polisen, Regionen, SOS Alarm och Sveriges Radio.

3.9 JÄMFÖRELSE MED ANDRA KOMMUNER

Räddningstjänst	Innevånare	Kostnad per innevånare (kolada)	Styrkor heltid	Styrkor deltid	LSO uppdrag	IVPA	Övrigt
Skinnskatteberg	4348	1933 SEK	Skinnskatteberg. Insatsledare (I samverkan med Nerikes Brandkår, Lindesberg)	1+4 Skinnskatteberg	94	10	53
Ödeshög	5279	1733 SEK	3 heltid Ödeshög. Insatsledare (Mjölby var 3 vecka IL i Ödeshög)	1+5 Ödeshög	300	15	15
Ljusnarsberg Medlemskap i Nerikes Brandkår	4407	1442 SEK	-	1+4 Kopparberg	53	16	4
Dals-Ed	4606	1918 SEK	3 heltid Dals-Ed. Insatsledare	1+4 Dals-Ed Nössemark (värn)	92	16	-
Norberg Medlemskap i Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund	5517	1135 SEK	-	1+4 Norberg	73	7	13
Ydre	3810	1519 SEK	Insatsledare Tranås Gemensam Rch med Tranås	1+4 Österbymo FiP under införande	100	100 Samt sjukvårdslarm	3-5 Hjälp till ambulans + hemtjänst

Källa: Kolada samt Daedalos och MSB händelserapporter 2023

Siffrorna i tabellen ovan är hämtade från den nationella databasen Kolada, som bygger på den data som respektive kommun har rapporterat in i systemet. Räddningstjänsten i Skinnskatteberg har till utredningen angett att kostnaden per innevånare är 1676 SEK, baserat på en budget på 7,289 MSEK. Skillnaden mot uppgifterna i Kolada uppges bero på att beräkningen i Kolada inkluderar verksamhet inom krisberedskapen. Det har inte varit möjligt att analysera om motsvarande kostnader är inkluderade i övriga kommuner i Koladas tabell. Som beskrivs på annan plats i rapporten är det aldrig helt rättvisande att jämföra olika kommuners kostnader beroende på olika jämförelsefaktorer.

4 DEN KOMMUNALA RÄDDNINGSTJÄNSTEN – ROLL- OCH ANSVARFÖRDELNING

Den kommunala räddningstjänsten, som regleras i LSO (Lag om skydd mot olyckor) är som framgår av namnet ett ansvar för kommunen. Det ansvaret gäller oavsett hur man väljer att organisera sig. Det kan vara i

- egen förvaltningsregi som en egen förvaltning eller del i en gemensam förvaltning,
- civilrättsligt avtal med en eller flera kommuner,
- gemensam nämnd med en eller flera kommuner eller
- som medlem i ett kommunalförbund med en eller flera kommuner.

På regional nivå skall Länsstyrelsen stödja kommunerna i sitt räddningstjänstuppdrag och bidra till en god samverkan. I vissa fall kan Länsstyrelsen företräda den centrala nivån (MSB) på regional nivå. Fram till 2021 svarade Länsstyrelsen för statens tillsyn av den kommunala räddningstjänsten. Denna uppgift överfördes då till MSB.

På central nivå är det MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) som skall stödja den kommunala räddningstjänsten och främja en god utveckling inom området. MSB är sedan 2021 tillsynsmyndighet för den kommunala räddningstjänsten. MSB har också föreskriftsrätt inom vissa områden som till exempel utformningen av kommunernas handlingsprogram, enhetlighet i ledningssystem, utformning av tillsynen mm. Inom andra områden ger MSB ut vägledningar och goda exempel. MSB svarar också för kompetensutbildningen av den kommunala räddningstjänstens personal.

MSB ligger under nuvarande mandatperiod organisatoriskt under Försvarsdepartementet i Regeringskansliet.

5 LAG OM SKYDD MOT OLYCKOR

Lagen om skydd mot olyckor från 2003 har som huvudsyfte att minska antalet olyckor och skador till följd av olyckor. Detta ska ske genom målstyrning i stället för detaljstyrning från statens sida och ge en ökad möjlighet för kommunerna att anpassa sin verksamhet utifrån lokala förhållanden och lokal riskbild. Det förebyggande arbetet ska stärkas och den enskildes ansvar i förhållande till det offentliga ska göras tydligare. Kommunen ska samordna det olycksförebyggande arbetet inom kommunens område samt öka lärandet genom att genomföra olycksorsaksutredningar.

5.1 LAGSTIFTARENS KRAV PÅ SAMVERKAN

I Sverige är det idag vanligt att kommunerna samverkar inom räddningstjänstområdet. Det sker genom civilrättsliga avtal, gemensam nämnd eller kommunalförbund.

Redan i räddningstjänstlagen 1986 uttryckte lagstiftaren tydliga krav på kommunerna att börja samverka vad det gäller räddningstjänst:

7 § Varje kommun skall svara för att åtgärder vidtas inom kommunen så att bränder och skador till följd av bränder förebyggs. Kommunen skall också främja annan olycks- och skadeförebyggande verksamhet i kommunen.

8 § Kommunerna skall ta till vara möjligheterna att utnyttja varandras resurser för räddningstjänsten och för förebyggande verksamhet enligt 7 §.

Motiven var att minska olikheterna inom räddningstjänsten och att höja effektiviteten. Samverkan skulle ske på frivillig väg vad det gäller innehåll och former utan inblandning från statens sida. Lagstiftarens mening var att samverkan inte enbart skulle gälla operativa resurser utan att den även skulle omfatta förebyggande arbete mot bränder och mot skador till följd av bränder.

Den nu gällande lagen om skydd mot olyckor bekräftar att förväntningarna på samverkan kvarstår. Utdrag ur Lagen om Skydd mot Olyckor 2003:

6 § Kommunerna och de statliga myndigheter som ansvarar för verksamhet enligt denna lag skall samordna verksamheten samt samarbeta med varandra och med andra som berörs.

Utdrag ur propositionen bakom Lagen om Skydd mot Olyckor:

"Kommunerna får själva, utan inblandning från staten, bestämma formerna för ett sådant samarbete. Särskilt för mindre kommuner kan det vara en fördel att söka samarbete för att utveckla verksamheten. Det kan t.ex. råda svårighet att anställa personal med särskild kompetens. Ett samarbete kommuner emellan kan då vara en lösning. Samarbete kan ske genom särskilda avtal men också i kommunalförbund eller gemensam nämnd."

5.2 REVIDERAD LAGSTIFTNING

Regeringen överlämnade i juni 2020 en proposition till Riksdagen med förslag på åtgärder för en mer likvärdig och effektiv kommunal räddningstjänst över hela landet. Propositionen grundade sig på den statliga utredningen "En effektivare kommunal räddningstjänst (SOU 2018:54)". Utredningen var en direkt följd av den kritik om brist på samverkan och samordning som framfördes efter den omfattande skogsbranden i Västmanland sommaren 2014. Behovet av ökad förmåga till ledning och samordning förstärktes sedan efter de många skogsbränderna i landet sommaren 2018. Intentionen var att skapa bättre förutsättningar att förebygga olyckor och minska skador till följd av olyckor och inte minst åstadkomma en förbättrad och ökad förmåga samt enhetlighet avseende operativ ledning. Den reviderade lagstiftningen trädde i allt väsentligt i kraft 1 januari 2021 och i sin helhet 1 januari 2022.

Förändringarna handlar främst om:

- starkare statlig styrning av kommunernas förebyggande verksamhet och räddningstjänst.
- krav på kommunerna att ständigt upprätthålla en övergripande ledning av räddningstjänstens operativa verksamhet.
- att flytta tillsynen och stöd över kommunens räddningstjänst från länsstyrelserna till MSB.

- att om kommunerna brister i sina skyldigheter får MSB möjlighet att förelägga kommunerna att åtgärda bristerna.
- att MSB ska få en möjlighet att prioritera och fördela tillgängliga förstärkningsresurser om det finns konkurrerande behov av dem.

Kommunernas mycket stora frihet att själva besluta om den kommunala servicenivån gällande olyckor där kommunen har skyldighet att vidta åtgärder, kvarstår. Dock ska räddningstjänstens förmåga beskrivas tydligare i kommande handlingsprogram. Och statens tillsyn genom MSB skall skärpas.

Kommunen ska i sitt handlingsprogram tydligt kunna beskriva sin förmåga att

- a) genomföra räddningsinsatser för varje typ av sådan olycka,
- b) genomföra flera samtidiga räddningsinsatser,
- c) genomföra omfattande räddningsinsatser och
- d) utöva ledning i räddningstjänsten.

Nu gällande handlingsprogram för Skinnskatteberg för perioden 2022–2025 antogs av kommunfullmäktige, 2021-12-13 §171.

6 FÖRVÄNTNINGAR PÅ DEN KOMMUNALA RÄDDNINGSTJÄNSTEN

Detta avsnitt är ett underlag för bedömningen av hur den kommunala räddningstjänsten behöver utvecklas utifrån förväntad samhälls- och riskutveckling.

6.1 EN FÖRÄNDRAD OCH MER KOMPLEX HOTBILD

En ständigt pågående teknikutveckling innebär ökade möjligheter, men innebär också i vissa fall ökade risker. Nya byggnadskonstruktion, bland annat högre byggnader i trä, ökad användning av solceller på tak och batterier i elbilar, är några exempel på risker som kräver nya kunskaper, metoder och teknik.

Pandemin visade på stora sårbarheter i samhället och visade på behovet av ökad robusthet och redundans, inte minst inom samhällsviktiga verksamheter.

Ett förändrat klimat tenderar att extrema väderförhållanden ökar och blir mer intensiva. Det kan vara alltifrån längre varmare perioder med ökad risk för skogs- och markbränder, intensivare nederbörd i form av regn (höga flöden) och snö. Även perioder med hårda vindar och stormar tenderar att öka.

Under senare år har gängrelaterat våld, med skjutningar och sprängningar och en social oro ökat markant. Detta är inte längre en företeelse bara i de större städerna och kommunerna.

Sverige har för närvarande en förhöjd hotnivå för terroristattentat. Detta i kombination med ett markant försämrat omvärldsläge i vårt närområde, medför att vi behöver ha en beredskap för betydligt allvarigare scenarios än vi tidigare behövt planera för.

6.2 FRAMTIDSSTUDIE 2030 MED FOKUS PÅ KOMMUNAL RÄDDNINGSTJÄNST

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap genomförde 2017 "Framtidsstudie år 2030 med fokus på kommunal räddningstjänst". Studien genomfördes av företaget Kairos Future.

Rapporten bekräftar tidigare framtidsspaningar och tydliggör att räddningstjänsten måste planera och organisera sig för en mer komplex och oförutsägbar miljö. Den framtida omvärld som trenderna målar upp liknar på många sätt nuläget, men är samtidigt helt annorlunda. Det handlar bland annat om att räddningstjänsten måste planera för att hantera delvis nya och mer komplexa risker och omfattande händelser. Exempel på sådana kan vara:

- Flera/många samtidiga händelser
- Händelser som har att göra med nya risker (solceller, nya batterier, ökad elanvändning)
- Väderrelaterade händelser/extremväder (skogsbränder, skyfall, höga flöden, stormar)
- Antagonistiska dåd (sprängdåd, anlagda bränder, terrorhandlingar)

- Det civila försvaret

Enligt vår uppfattning tydliggör framtidsspaningen att räddningstjänsten måste planera för en mer komplex och oförutsägbar miljö. Detta ställer stora krav på kompetens, förmåga, utveckling och förändring.

Efter att denna studie publicerades kan man tydligt se att merparten av dessa bedömda trender redan har blivit en realitet. Tex har klimatförändringarna inneburit fler exempel på extremväder (skogsbränder, stormar, höga flöden och översvämningar). Pandemin har visat på behov av att kunna kraftsamla och prioritera och skapa robusta system som är uthålliga över tid. Och inte minst den säkerhetspolitiska utvecklingen i vårt närområde innebär att vi behöver planera för höjd beredskap, skyddet av civilbefolkningen och hela det civila försvaret som en väsentlig del av totalförsvaret.

Därtill kommer nya utmaningar som t ex:

- Kommunernas ekonomi
- Nå ut med brandförebyggande information till alla medborgare
- Ökad jämställdhet och mångfald inom räddningstjänsten
- Svårigheten att rekrytera och bibehålla RIB-personal
- Rekrytera och bibehålla kvalificerad kompetens inom räddningstjänsten
- Förändrade arbetsvillkor i enlighet med EU-direktiv

För att en mindre räddningstjänst ska klara att möta framtiden, behövs det enligt vår uppfattning en omfattande samverkan vad gäller såväl utveckling av verksamheten, som den faktiska förmågan att hantera nya risker och komplexa händelser. Detta leder till att fler och fler kommuner väljer att samverka genom civilrättsliga avtal eller kommunalförbund. Skinnskatteberg kommun är, och kommer fortsättningsvis att vara, helt beroende av en effektiv och utvecklad samverkan inom räddningstjänstområdet.

6.3 2023 – EN RÄDDNINGSTJÄNST I TIDEN?

De tre räddningstjänstförbunden i landets tre storstadsregioner (Storstockholms brandförvar, Räddningstjänsten Storgöteborg och Räddningstjänsten Syd), genomförde 2011-2012 ett gemensamt projekt i syfte att analysera räddningstjänstens utmaningar i en föränderlig värld. Projektet resulterade i en rapport – ”2030 – En räddningstjänst i tiden?” I likhet med vad som framkom i MSB:s framtidsstudie (se pkt 6.1) har flertalet av de identifierade och bedömda trenderna redan blivit en realitet. När det gäller bedömning av till exempel klimatrelaterade händelser, social oro, upplopp, gängbildningar och terrorhandlingar har utvecklingen gått snabbare än vad som då bedömdes. Dessutom sågs inte det säkerhetspolitiska läget i vårt närområde då som ett reellt hot.

De teman som studerades i rapporten var

- Demografi
- Klimat
- Teknologi och kommunikation
- Samhällsplanering
- Social oro

Framtidens riskbild bedömdes som mer komplex, bland annat avseende byggnadsutformning, användning av ny teknik och mänskligt beteende. Detta resulterade i att projektet identifierade följande utmaningar för räddningstjänsten, för att kunna möta denna utveckling:

- Utveckla metod, taktik och teknik
- Skaffa kunskap om unika hus och komplexa system
- Vara aktiv inom riskhantering
- Möta ett förändrat klimat
- Hantera förändringar i infrastruktur och transporter
- Säkerställa åtkomst till el. och datanätleveranser
- Använda fler sensorer och tolka data
- Selektera information och förstå den nya ordningen av informationsflöden
- Utveckla gränssnittet MTO (Människa, Teknik och Organisation)

- Möta förändringar inom socioekonomi och levnadsförhållanden
- Vara redo för ökande individualisering
- Vara en attraktiv arbetsgivare
- Hantera en eskalerande våldsspiral
- Inhämta och hantera information avseende terror
- Säkerställa ekonomiska medel för verksamheten

6.4 NATIONELLA TRENDER

Kravet på kommunen att ingå i en övergripande ledningssamverkan (systemledning) för räddningstjänsten regleras i LSO (Lag om skydd mot olyckor) och är en följd av utredningen ”*En effektivare kommunal räddningstjänst*” som regeringen tillsatte efter den stora skogsbranden i Västmanland 2014. Behovet tydliggjordes ytterligare efter de omfattande skogsbränderna på flera platser i landet sommaren 2018. Organiserandet i dessa systemledningskluster (för närvarande 18 i landet) har dessutom inneburit att samverkan mellan räddningstjänster i landet har intensifierats. Det kan gälla allt från att ingå i ett kommunalförbund, samverkan genom civilrättsliga avtal eller andra samverkansformer. Detta sammantaget pekar tydligt på ökad samverkan över större geografiska ytor.

Statens styrning och stöd till den kommunala räddningstjänsten har också ökat och bedöms fortsätta i den riktningen. Det handlar om alltifrån statens tillsyn, möjlighet att meddela föreskrifter och ge råd och vägledning. Syftet är främst att stärka den kommunala räddningstjänsten och att likforma verksamheten för att därigenom underlätta samverkan mellan räddningstjänsterna. Denna trend är till viss del den motsatta de intentioner som ursprungligen fanns i LSO, att verksamheten helt skulle organiseras och utformas utifrån de lokala behoven.

En annan trend som också understryker behovet av samverkan, är allt det som behöver göras inom ramen för återuppbyggnaden av ett robust totalförsvaret. Här är det civila försvaret och inte minst räddningstjänsten en viktig del. Kriget i Ukraina visar tydligt på behovet av en robust och uthållig räddningstjänst. Mycket av det planeringsarbete som kommer att behöva göras inom detta område, kommer att samordnas med stöd av MSB:s vägledningar och via de sex nya civilområden som har bildats. Den kommunala räddningstjänsten kommer sannolikt att tillföras betydande resurser i form av civilplikt och mer materiel, för att klara uppdraget under höjd beredskap. Det kommer också att finnas ett behov av utökad kompetens för att klara tillkommande uppgifter under höjd beredskap.

Enligt LSO har räddningstjänsten i stort sett samma uppgifter i fred som under höjd beredskap och krig. Dessutom tillkommer ett antal uppgifter som handlar om att kunna upptäcka, utmärka och röja farliga områden med oexploderad ammunition, indikera, sanera och genomföra andra åtgärder för skydd mot kärnvapen och kemiska stridsmedel samt bistå med första hjälpen och transport av skadade samt för befolkningskyddet.

Den 19 januari 2024 aktiverade regeringen civilplikten. I ett första skede är syftet att stärka den kommunala räddningstjänstens förmåga att agera under höjd beredskap och krig. Förutom att det stärker den kommunala räddningstjänsten, kommer detta även att innebära tillkommande arbetsuppgifter i form av bland annat planering, utbildning och övning.

7 SAMVERKANSALTERNATIV

Enligt kommunallagen finns tre möjliga former för samverkan mellan kommuner, dessa är:

- **Civilrättsliga avtal** där tjänster köps och säljs mellan kommunerna genom separata avtal.
- **Gemensam nämnd** som innebär gemensam politisk organisation och som administreras av och lyder under en värdkommun.
- **Kommunalförbund** som är en specialkommun som bildas för ett specifikt uppdrag, till exempel för en räddningstjänst eller gymnasieskola.

7.1 CIVILRÄTTSLIGT AVTAL

Med civilrättsliga avtal väljs graden av samverkan. Friheten är stor mellan avtalsparterna att välja samverkanslösningar. Exempelvis kan man genom civilrättsligt avtal överlåta förvaltning och hela eller delar av verksamheten till en annan kommun. Det vanliga är avtal om vissa specifika tjänster.

Det krävs dock konsensus från alla inblandade parter för att uppnå samverkan och möjligheten till påverkan är begränsad när avtalet väl är tecknat.

Fördelar	Nackdelar
Stor flexibilitet vad det gäller samverkansområden	Politisk ledning genom konsensus
Enkel administrativ form för samverkan	Samtliga förändringar kräver avtalsförhandling
Stort lokalt inflytande	Lätt att bryta
	Vid gemensam ledning får förvaltningsledningen flera politiska uppdragsgivare

Tabell 1 Fördelar och nackdelar med civilrättsliga avtal

Exempel på kommuner i som idag samverkar genom civilrättsliga avtal är Sala-Heby.

7.2 GEMENSAM NÄMND

Gemensam nämnd är ett alternativ som har funnits i kommunallagen sedan 1997. Till grund för den gemensamma nämnden ska det finnas ett samverkansavtal och ett nämndreglemente. Dessa dokument är obligatoriska och ska godkännas av varje kommunfullmäktige.

Den gemensamma nämnden ingår i värdkommunens organisation och nämnden sorterar under värdkommunens fullmäktige. Det innebär i praktiken att värdkommunen blir anställningsmyndighet och övertar alla anläggningstillgångar d.v.s. såsom det vore en förvaltning, men omfattar flera kommuner.

Nämnden är således ingen egen juridisk person och ska betraktas som vilken nämnd som helst i värdkommunen. Detta betyder bland annat att budgeten fastställs av värdkommunens kommunfullmäktige. Värdkommunen ska upprätta budgeten i samråd med övriga kommuner.

Organisationsformen lämpar sig bäst när få (oftast två) kommuner samverkar. Fördelarna är att det är administrativt enkelt att bilda och att driva då det är en vanlig nämnd. Nackdelarna är att besluten egentligen ligger hos värdkommunens kommunfullmäktige och det kan upplevas att samverkan inte sker på lika villkor.

Idag finns det nio gemensamma nämnder för räddningstjänst för totalt 22 kommuner.

Fördelar	Nackdelar
Möjliggör samverkan över kommungräns där varje part behåller huvudmannskapet	Värdkommunens kommunfullmäktige har beslutsmandatet (ej på samma villkor mellan kommunerna)
Administrativt enkelt att bilda och driva, vanlig nämnd	Värdkommunen övertar anställningsansvaret, anläggningstillgångar mm.
Verksamhetsledning har en tydlig uppdragsgivare	Risk att hamna utanför den kommunala verksamheten i de andra kommunerna
Passar för samverkan mellan ett fåtal kommuner med stort förtroende för varandra	Kommunen (ej värdkommunen) avhänder sig möjligheten att självständigt styra räddningstjänsten. Begränsad insyn och delaktighet
Skalfördelar i ledning och administration	Kan ej användas vid höjd beredskap
Tydliga ekonomiska spelregler	

Tabell 2 Fördelar och nackdelar med gemensam nämnd

Exempel på kommuner som bedriver räddningstjänsten genom ett samverkansavtal och en gemensam nämnd är Uppsala, Tierp och Östhammar.

7.3 KOMMUNALFÖRBUND

Ett kommunalförbund är en specialkommun som medlemskommunerna överlämnar delar av sitt kommunala ansvar till. Merparten av Sveriges kommuner är medlemmar i ett kommunalförbund för räddningstjänsten. Skälen till att bilda kommunalförbund har tidigare många gånger varit ekonomiska. Dock har de verksamhetsmässiga fördelarna fått en framträdande roll vid de förbundsbyggnader som skett på senare år. Genom att utnyttja samordningsvinster uppnår man en mer kostnadseffektiv verksamhet än om varje enskild kommun bedriver sin egen verksamhet. Man möjliggör också en kompetenshöjning (särskilt för de mindre kommunerna) och därmed också förutsättningar för en bättre kvalitet i verksamheten, stärkt förmåga och ökad robusthet. I ett kommunalförbund finns det oftast ekonomiska förutsättningar att rekrytera specialistkompetens för olika verksamhetsområden och att erbjuda olika former av kompetensutveckling och karriärvägar. En större organisation, som ett kommunalförbund ofta innebär, har också bättre förutsättningar att bedriva ett viktigt utvecklingsarbete, såväl för egen del som att medverka i nationella utvecklingsprojekt. Jämfört med andra samverkansformer kan kommunalförbund ge större inflytande och bättre uppfylla krav på demokrati och möjlighet till löpande politisk styrning.

Kommunalförbundet blir anställningsmyndighet och övertar anläggningstillgångarna. Ekonomierna behöver jämföras då kommunerna ibland har olika redovisningsprinciper för vad som redovisas på förvaltningen respektive kommuncentralt.

Det finns en risk att ett kommunalförbund fjärrar sig från den övriga kommunala verksamheten, vilket kan vara problematiskt då räddningstjänsten måste betraktas som en del av den kommunala verksamheten. Det måste därför skapas förutsättning för en god samverkan mellan förbundet och alla medlemskommuner. I förbundsordningen bör detta förhållningsätt skrivas in. Vid utformningen av räddningstjänstorganisationen måste man skapa möjligheter för en god lokal samverkan den övriga kommunala verksamheten. Medlemskommunerna måste känna räddningstjänsten som sin räddningstjänst och inte en fristående organisation.

En kritisk synpunkt på kommunalförbund som ibland förs fram, är att den politiska styrningen är koncentrerad till ett fåtal politiker. Men det går även att vända på detta resonemang. I normalfallet är det sällan några ärenden om räddningstjänsten på kommunstyrelsens bord. Med en särskild organisation för räddningstjänsten kan det skapa förutsättningar för ett större engagemang med särskilt utsedda politiker. Ett kommunalförbund kan politiskt styras av en direktion eller en kombination av förbundsstyrelse och förbundsfullmäktige. En direktion innebär en förenklad form som ersätter både förbundsstyrelse och förbundsfullmäktige och därmed med ett färre antal förtroendevalda. Merparten av landets kommunalförbund har en direktion som politisk styrform.

Idag finns det 35 kommunalförbund för räddningstjänsten med 170 medlemskommuner. Som jämförelse kan nämnas att det idag finns ca 142 räddningstjänstorganisationer och att 192 av landets 290 kommuner ingår i någon form av gemensam organisation (kommunalförbund eller gemensam nämnd).

Fördelar	Nackdelar
Tydlig politisk ledning, egen juridisk person	Risk att hamna utanför den kommunala verksamheten Krävs en tydlig styrning från medlemskommunerna
Långsiktigt engagemang	Kommun avhänder sig möjligheten att direkt självständigt styra räddningstjänsten
Skalfördelar i ledning och administration	Maktkoncentration till ett fåtal politiker, beroende på vilken styrform man väljer (direktion eller förbundsstyrelse/förbundsfullmäktige)

Tydliga ekonomiska spelregler	
Förvaltningsledning har en tydlig uppdragsgivare	
Skapar förutsättningar för ett större engagemang med särskilt utsedda politiker.	
En gemensam organisation	
Politiker som ges möjlighet att koncentrera sig på räddningstjänstfrågor (Om räddningstjänsten hanteras inom kommunstyrelsen, teknisk nämnd eller liknande, tenderar frågorna att inte få önskvärd uppmärksamhet)	
Ökade förutsättningar till rekrytering av kvalificerad kompetens för ledning och olika verksamhetsgrenar	
Ökad förmåga, uthållighet och robusthet inom alla verksamhetsområden	

Tabell 3 Fördelar och nackdelar med kommunalförbund

Exempel på kommunalförbund för räddningstjänsten är Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund, Räddningstjänsten Dala Mitt, Räddningstjänsten Mälardalen, Räddningstjänsten Enköping-Håbo och Nerikes Brandkår.

8 ARBETSTIDSREGLERNAS PÅVERKAN PÅ VERKSAMHETEN

Från och med 2023-10-01 gäller som huvudregel att alla medarbetare i kommuner och regioner ska ha minst 11 timmars sammanhängande dygnsvila under varje 24-timmarperiod och att arbetspass ska följas av dygnsvila.

Sedan 2007 har det funnits ett EU-direktiv kring arbets- och vilotider som Sverige inte implementerat i de centrala kollektivavtalen, det s.k. arbetstidsdirektivet. För att inte riskera att Sverige skulle få sanktionsavgifter valde därför SKR och Sobona samt avtalsbärande parter att behandla dessa under 2023. Resultatet av denna överenskommelse blev att räddningstjänstpersonal inte kan tjänstgöra 24-timmarspass. Merparten av detta regleras i AB och bilaga R och är främst tillämplbart för heltidsanställd brandpersonal.

En farhåga som finns berör personal som har en RIB-anställning i samma kommun eller kommunalförbund som personen även är heltidsanställd inom. Risker är då att ett larm under jourtid kan påverka dygnsvilan, vilket kan innebära att aktuell person inte kan påbörja ett arbetspass i huvudanställningen inom kommunen som planerat. Beroende på tolkning finns det risk att det inte längre går att kombinera en heltidsanställning med anställning som RIB utan att det blir problem.

Arbetsgivare som är både huvudarbetsgivare och arbetsgivare i RIB-anställningen behöver beakta de skärpta reglerna i förhållande till dygnsvilan i huvudanställningen. Det är dock fullt möjligt att som kommunalt anställd även ha beredskap som RIB, då beredskapstiden ej är att betrakta som arbetstid. I händelse av larm under dygnsvilan ska den kompenserande vilan omhändertas när beredskapsperioden är över. De tolkningar som görs är att det sannolikt är enklare att kombinera RIB-tjänsten med en annan huvudarbetsgivare än primärkommunen (t ex ett kommunalförbund eller en privat arbetsgivare). Detta riskerar att ytterligare försvåra ett redan svårt rekryteringsläge av RIB-personal.

9 TIDIGARE UTREDNINGAR

9.1 UTREDNING OM RÄDDNINGSTJÄNSTENS ORGANISATION

2008 diskuterades förutsättningarna för att Skinnskatteberg skulle söka medlemskap i Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund. Skinnskattebergs krav vid ett medlemskap var då bland annat:

- Bibehållen brandstation i kommun
- Bibehållen beredskapsstyrka i kommunen
- Fordon och materiel enligt nuvarande nivå
- Tillgång till brandingenjörskompetens, som sakkunnig vid till exempel plan- och byggprocesser
- Lokal närvaro i kommunen (platschef)
- Utbildning i skolans åk 5 avseende brandskydd

Diskussionerna fördes mellan förtroendevalda och tjänstemän i kommunen och i Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund, men resulterade inte i någon djupare analys eller närmare förhandlingar.

9.2 OM- OCH TILLBYGGNAD AV BEFINTLIG BRANDSTATION

Nuvarande brandstation är byggd på 1950-talet och uppfyller inte dagens krav på en modern brandstation.

Rent allmänt kan det konstateras att lokalerna för till exempel fordon och materiel, personalutrymmen, utrymmen för fysisk träning mm är trånga och till viss del otidsenliga.

Funktionella utrymmen för personalens omklädning och hygien för såväl män som kvinnor saknas. Dessutom är det i befintliga lokaler svårt att uppfylla kriterierna för "friska brandmän", dvs förutsättningarna att hantera kontaminerad beklädnad och materiel på ett för personalens hälsa säkert sätt.

Frågan om en ny brandstation har diskuterats i drygt 10 år. Olika lösningar har varit aktuella, en ny brandstation på en ny plats, eller på befintlig plats samt om- och tillbyggnad. 2019 startade ett projekt i syfte att bygga en ny brandstation på en ny plats. Även förutsättningarna att bygga om och bygga ut nuvarande brandstation har utretts. På grund av en överklagan av ett beslut i kommunfullmäktige, kunde det planerade projektet inte fullföljas.

Sweco genomförde i mars 2024 en riskbedömning av verksamheten i den befintliga brandstationen. Uppdraget var att bedöma skicket på befintlig brandstation med hänsyn till verksamhetens behov och den fysiska arbetsmiljön. Resultatet av Swecos utredning pekar på ett stort antal brister i nuvarande lokaler och att det inte är möjligt att åtgärda dessa inom den befintliga brandstationen. Antingen krävs omfattande tillbyggnad eller en helt ny brandstation.

En nyligen genomförd skyddsron har påvisat stora brister i den fysiska arbetsmiljön som för närvarande föremål för en utredning.

Det finns hos personalen en stor oro att lokalfrågan skjuts framåt och att man inte åstadkommer en långsiktig hållbar lösning. Samtidigt upplever vi en stark lojalitet hos personalen för verksamheten och man framhåller den positiva andan som möjligheten till kamratliga samvaro och fysisk träning på brandstationen innebär.

10 ANALYS AV RÄDDNINGSTJÄNSTEN I SKINNSKATTEBERG

Skinnskatteberg är en av landets mindre kommuner och bedriver räddningstjänsten i egen förvaltningsregi. Skinnskatteberg angränsar till fyra räddningstjänster som bedrivs i kommunalförbund och en som bedrivs i egen regi.

Vi bedömer att räddningstjänsten i kommunen är välskött och har en ekonomi i balans, men organisationen är sårbar, då det enbart finns en heltidsanställd person (räddningschefen).

Den brandförebyggande verksamheten hanteras genom ett avtal med Nerikes Brandkår, men organisationen saknar egen brandingenjörskompetens inom området. Räddningschefen har formell

kompetens inom det brandförebyggande området, men då denna är den enda heltidsanställda i organisationen bedöms verksamheten som sårbar.

Kommunens storlek innebär svårigheter att möta framtida krav och utmaningar med erforderlig kompetens och förmåga. Därtill kommer också behovet av att bygga upp en räddningstjänst som ska klara av de särskilda utmaningar som höjd beredskap och krig innebär.

Räddningstjänsten i Skinnskatteberg har, till skillnad mot flertalet andra kommuner i landet, förhållandevis lätt att rekrytera RIB-personal. Detta beror till stor del på att det i centralorten finns två större företagsetableringar med relativt många anställda.

Prospero anser att det är viktigt att det fortsatt, oavsett organisationsform, finns en lokal närvaro av räddningstjänsten (förutom erforderlig beredskapsstyrka) i kommunen. Detta för att kunna hantera olika verksamhetsfrågor som till exempel tillsyn, frågor från allmänheten, samverkan med övriga kommunala verksamheter mm. Det är också viktigt att räddningstjänsten är delaktig i kommunens arbete med krisberedskap och det civila försvaret.

Om kommunen väljer att ingå i ett kommunalförbund, är det angeläget att säkerställa att kommunen genom den politiska styrningen och medverkan på tjänstemannanivå, säkerställer insyn och möjlighet att påverka och vara delaktig i verksamhetens inriktning och utveckling.

10.1 IDENTIFIERADE STYRKOR

- Räddningstjänsten har en god grundförmåga att hantera vanligt förekommande olyckor utifrån den lokala riskbilden och i enlighet med vad som anges i kommunens handlingsprogram.
- Genom anslutning till RRB har kommunen tillgång till kvalificerad övergripande operativ ledning samt förstärknings- och specialistresurser. Denna samverkan innebär att räddningstjänsten har god uthållighet och robusthet vid komplicerade, långvariga och flera samtidiga händelser.
- Räddningstjänsten har en kunnig och intresserad personal, som uppvisar stark lojalitet och stolthet för uppdraget.
- Personalen upplever delaktighet i verksamheten och de korta beslutsvägarna som en mindre organisation innebär, förstärker detta.
- Räddningstjänsten har förhållandevis lätt att rekrytera RIB-personal.
- Räddningstjänsten har en bra standard på fordon och materiel.
- Vi bedömer att verksamheten bedrivs på ett kostnadseffektivt sätt.

10.2 IDENTIFIERADE SVAGHETER

- Räddningstjänsten har endast en heltidsanställd medarbetare (räddningschefen), vilket gör organisationen extremt sårbar.
- Räddningstjänsten saknar idag egen brandingenjörskompetens, vilket vore önskvärt, inte minst i den brandförebyggande verksamheten och som stöd i kommunens plan- och byggprocesser. Storleksmässigt jämförbara kommuner, har generellt svårt att rekrytera och behålla brandingenjörskompetens.
- Räddningstjänsten saknar specialistkompetens inom flera verksamhetsområden, vilket är naturligt med tanke på organisationens storlek och det endast finns en heltidsanställd. Det innebär svårigheter att täcka hela verksamhetsområdet från den brandförebyggande verksamheten, metodutveckling, drift och underhåll, utbildning och övning mm.
- Brandstationen är otidsenlig och inte helt anpassade efter verksamhetens behov. Det är till exempel i befintliga lokaler svårt att uppfylla kriterierna för "friska brandmän", dvs förutsättningarna att hantera kontaminerad beklädnad och materiel på ett för personalens hälsa säkert sätt.
- Räddningstjänsten har idag begränsade möjligheter att bedriva en effektiv utbildnings- och övningsverksamhet.

11 ALTERNATIVA VAL FÖR FRAMTIDA ORGANISERING

Skinnskattebergs kommun kan välja mellan följande organisatoriska alternativ för sin räddningstjänst:

- Fortsatt verksamhet som idag, som en del av annan förvaltning, eller som en egen förvaltning i kommunen.
- Utöka samverkan med en eller flera grannkommuner, genom civilrättsliga avtal
- Medlemskap i något av de närliggande kommunalförbunden.

11.1 FORTSATT VERKSAMHET I EGEN REGI SOM EGEN FÖRVALTNING ELLER DEL AV ANNAN FÖRVALTNING

Vi bedömer att fördelarna med en egenregiverksamhet för en kommun med Skinnskattebergs storlek, i jämförelse med andra alternativ är relativt få. Vid en verksamhet i egen regi är det vår bedömning av räddningstjänsten behöver tillföras förmågor och att de ekonomiska ramarna säkerställs i syfte att även långsiktigt kunna leverera en godtagbar räddningstjänst inklusive den brandförebyggande verksamheten. En sådan förmåga är till exempel fortsatt tillgång till brandingenjörskompetens.

Riskerna finns framför allt kopplade till den sårbarhet som alla mindre organisationer har. I Skinnskattebergs fall är detta särskilt påtagligt, då organisationen endast ha en heltidsanställd medarbetare i form av räddningschefen.

Kompetensförsörjningen är ofta en stor utmaning för de mindre räddningstjänsterna, då större räddningstjänstorganisationer ofta kan erbjuda tjänster med spetskompetensansvar och en annan kompetensutveckling.

En utökad samverkan med angränsande kommuner kan till viss del motverka ovanstående, men organisationen kommer dock fortfarande att vara sårbar och ha begränsade resurser och förmågor för att klara framtida utmaningar.

11.2 UTÖKA SAMVERKAN MED EN ELLER FLERA GRANNKOMMUNER, GENOM CIVILRÄTTSLIGT AVTAL ELLER GEMENSAM NÄMND

För att säkerställa erforderlig kompetens, förmåga och robusthet, kan Skinnskatteberg träffa avtal med någon eller några av de angränsande räddningstjänstorganisationerna om vissa funktioner. Detta bedöms särskilt påtagligt, då Skinnskatteberg saknar tillgång till egen brandingenjörskompetens för den brandförebyggande verksamheten.

Vi bedömer inte att alternativet med en gemensam nämnd är aktuellt för Skinnskatteberg.

11.3 MEDLEMSKAP I NÅGOT AV DE NÄRLIGGANDE KOMMUNALFÖRBUNDEN.

Ett annat alternativ är att Skinnskatteberg söker medlemskap i något av de närliggande kommunalförbunden. Det finns flera olika exempel på kommunalförbund, vars medlemskommuner rent geografiskt inte gränsar till varandra. Vi bedömer dock att de negativa effekterna av detta normalt inte uppväger fördelarna. Vår bedömning är att samtliga kommuner som ingår i ett kommunalförbund i normalfallet bör gränsa till varandra.

Med detta resonemang är det då enbart Nerikes Brandkår, Räddningstjänsten Dala Mitt, Södra Dalarnas Räddningstjänst och Räddningstjänsten Mälardalen, som kan vara aktuellt för Skinnskatteberg.

12 BEDÖMNING OCH SLUTSATSER

12.1 BEHOVET AV UTÖKAD SAMVERKAN

Vår samlade bedömning är att Skinnskatteberg bör söka en mer utvecklad samverkan för att långsiktigt lösa räddningstjänstupdraget. Såväl ny lagstiftning, ökade krav från staten samt den förändrade risk- och

hotbilden i samhället (till exempel åldrad befolkning, mer komplexa byggnationer, nya risker i samhället, ökad sårbarhet och större beroenden samt ett försämrat säkerhetspolitiskt läge) innebär att alla kommuner (och i synnerhet de mindre) måste samverka i betydligt större omfattning än idag.

Vår bedömning är att det inte är en långsiktig hållbar lösning att bedriva räddningstjänsten helt i egen regi i Skinnskatteberg. Detta förutsatt att inte avsevärda resurser och ny kompetens tillförs.

Tillgång till hög kompetens, specialistfunktioner, kvalificerade stödfunktioner, bättre upphandlingsvillkor och ökade möjligheter för specialisering och karriärmöjligheter för medarbetare, är några av de verksamhetsfördelar som en utökad samverkan eller ett medlemskap i ett större kommunalförbund skulle medföra för Skinnskatteberg. En utökad samverkan eller anslutning till en större organisation skulle innebära stora samordnings- och kompetensvinster, till exempel när det gäller den brandförebyggande verksamheten. Vi bedömer också att det skulle gynna, tillföra kompetenser och medföra ett ökat stöd till kommunens övriga verksamheter inom krisberedskapen och det civila försvaret.

Som en följd av det försämrade säkerhetspolitiska läget kommer landets totalförsvaret att behöva förstärkas avsevärt. Staten aviserar ökade anslag för att stärka såväl det militära som det civila försvaret. Merparten av dessa satsningar inom det civila försvaret, kommer att behöva göras på lokal och regional nivå. Som en del i det civila försvaret på lokal nivå behöver räddningstjänsten under höjd beredskap stärkas, planeras och förberedas. Den återaktiverade civilplikten kommer till del att bidra till den nödvändiga förmågehöjningen. Det kommer att innebära tillkommande uppgifter och krav på såväl utbildning, övning, planering som ny materiel. Även här bedömer vi att utökad samverkan eller ett medlemskap i ett större kommunalförbund skulle medföra positiva fördelar för Skinnskatteberg.

Vi bedömer att det i första hand är verksamhetsfördelar i form av stärkt kompetens och större robusthet att möta framtidens utmaningar som talar för en utökad samverkan eller ett medlemskap i ett större kommunalförbund. Över tid är vår bedömning också att det är fördelaktigt ur ett ekonomiskt perspektiv.

Skinnskatteberg behöver dock säkerställa att det vid en sådan lösning även framledes finns dagtidsanställd personal på brandstationen, som till vardags kan hantera verksamhetsfrågor, tillsyn, frågor från allmänheten, samverkan med övriga kommunala verksamheter mm.

Oavsett vilken organisationsform Skinnskatteberg väljer att bedriva sin framtida räddningstjänst i, kommer kommunen alltid att ha behov av att samverka med angränsande kommuner/kommunalförbund. Det gäller särskilt den operativa verksamheten, där principen att den hjälpsökande alltid skall få den snabbaste hjälpen oavsett kommungräns, är vägledande.

För att säkerställa den kompetens och robusthet som beskrivs ovan, bedömer vi att detta i första hand kan säkerställas genom medlemskap i något av de närliggande kommunalförbunden. I andra hand kan detta ske genom civilrättsliga avtal med någon av de närliggande organisationerna. Det kan till exempel gälla den brandförebyggande verksamheten, metodutveckling och utbildnings- och övningsverksamheten. Vi bedömer att organisationen idag har en begränsad kompetens och förmåga att hantera den regelbundna tillsynen och de vanligt förekommande uppgifterna inom den brandförebyggande verksamheten. Därtill kommer också behovet av att medverka i kommunens plan- och byggprocess och det risk- och sårbarhetsreducerande arbetet. Organisationen behöver också säkerställa att man följer med samhällets riskutveckling och möter den med att utveckla effektiva metoder, ändamålsenlig teknik och nödvändig taktik. Ett medlemskap i något av kommunalförbunden ger också ökad tillgång till materielvård, service, underhåll, lagerhållning samt upphandling och inköp.

Grunden för ett medlemskap i ett kommunalförbund är att samtliga medlemmar känner att man vinner såväl ekonomiskt som kompetens- förmåge- och verksamhetsmässigt. Ett medlemskap i något av de större kommunalförbunden innebär också att man medverkar och får tillgång till ett nationellt sammanhang.

12.1.1 FARHÅGOR

Farhågor som ofta förs fram när medlemskap i ett kommunalförbund diskuteras, är till exempel

- Det blir dyrare
- Lokalt inflytande och delaktighet försvinner
- Nyare fordon och materiel flyttas till någon annan plats

- Det blir svårare att rekrytera och bibehålla personal
- Det går inte att utföra samma arbetsuppgifter som idag
- Den heltidsanställda personalen flyttas till annan ort
- Personalen kommer inte att ha samma möjligheter till samkväm och liknande aktiviteter

Vår erfarenhet är att dessa farhågor ofta är överdrivna eller direkt felaktiga. Över tid innebär ett medlemskap i ett kommunalförbund oftast lägre kostnad för medlemskommunerna. Det handlar främst om en betydligt lägre kostnadsökning, än om verksamheten skulle varit kvar i egen regi. I det fall det har blivit dyrare för en kommun som gått in i ett kommunalförbund, handlar det som regel om att nivån på kommunens räddningstjänst varit alltför låg, avseende till exempel förmåga, fordon och utrustning samt kompetensnivå.

I kommunalförbundens förbundsordningar regleras hur inflytande och delaktighet skall säkerställas. Det handlar till exempel om ledamöter och ersättare i en förbundsledning och hur samråd med kommunens förtroendevalda och ledande tjänstemän regelbundet genomförs och formaliseras.

Enligt vår erfarenhet är det mycket ovanligt att fordon och materiel flyttas från en kommun i samband med medlemskap i ett kommunalförbund.

Rekrytering av framförallt RIB-personalen, måste alltid vara en lokal fråga, där dialog med kommunen och det lokala näringslivet är avgörande. Däremot kan tillgången till kompetens och erfarenhet i en större organisation vara behjälpliga vid lokala rekryteringsaktiviteter.

Frågan om vilka tillkommande arbetsuppgifter som utöver LSO-uppdraget skall överföras till ett kommunalförbund, blir normalt en fråga för förhandling vid medlemsansökan. Normalt kan uppgifter som ligger nära kärnuppdraget, fortfarande utföras. Exempel på sådana uppdrag kan vara IVPA, lyft- och bärhjälp till ambulansen eller hemtjänsten mm.

Lokal närvaro är viktig för den kommunala räddningstjänsten. Det handlar till exempel om att allmänheten skall kunna få råd och hjälp, samverka med andra kommunala verksamheter, tillsyn enligt LSO, daglig drift på brandstationen, närheten till RIB-personalen mm. Vår bedömning är att kommunen vid en förhandling om medlemskap skall ställa krav på fortsatt närvaro dagtid vardagar på brandstationen.

Vi känner inte till några exempel där personalen inte har fått möjlighet att bibehålla möjlighet till sammankomster, fysisk träning, samkväm, julfester och liknande aktiviteter, när räddningstjänsten gått in i ett kommunalförbund.

12.2 EKONOMI

Det blir aldrig helt rättvisande att på ett enkelt sätt jämföra kostnadsbilden för olika räddningstjänster. I de kommuner där räddningstjänsten ingår i den kommunala förvaltningen, är ofta kostnader för till exempel administrativt stöd, HR, löneadministration, IT-stöd, upphandling, juridiskt stöd, pensionsavsättningar och fastighetskostnader, redovisade kommuncentralt.

I räddningstjänstförbund finns oftast dessa kostnader inom förbundet, men även här kan det skilja sig åt. I några fall köps delar av dessa tjänster från någon eller några av medlemskommunerna. Det ser också väldigt olika ut var kostnader för pensionsavsättningar redovisas och vem som äger fastigheterna. I vissa fall ägs fastigheterna av förbundet och i andra tillhandahålls och hyrs dessa av medlemskommunerna.

Sammantaget innebär det att det är svårt att ge en rättvisande jämförande bild. Generellt kan dock sägas att de kommuner som bedriver sin räddningstjänst i ett kommunalförbund, över tid har en lägre kostnad för räddningstjänsten, än de som bedriver den i egen regi. Stordriftsfördelarnas synergieffekter gör framför allt att dessa kommuner har en betydligt lägre kostnadsutveckling än motsvarande i egen regi. Det ska också ställas mot att en kommun som går in i ett kommunalförbund, får tillgång till kompetens och resurser som man själv inte kan skaffa eller upprätthålla. För de kommuner som väljer att gå in i ett kommunalförbund innebär det dock initiala kostnader den första perioden som en följd av till exempel att märka om fordon, fastigheter och beklädnad samt IT-anpassningar.

I tabellen under 3.9 anges kostnader per invånare för ett antal jämförbara kommuner. Några är kommuner som bedriver räddningstjänsten i egen regi och några är kommuner som ingår i kommunalförbund.

Eftersom det finns en rad olika faktorer som påverkar kostnaderna (kommunens geografi, riskbild mm) så är det inte helt rättvisande att göra jämförelserna utan närmare analys.

Räddningstjänsten i Skinnskatteberg har en ekonomi i balans och kostnaderna är till stor del strukturellt betingade. Kommunens yta är relativt vidsträckt, samtidigt som invånarantalet är lågt sett till kommunens yta och kommunen kommer alltid oberoende organisationsform att behöva en lokal beredskap. Det innebär att det finns få möjligheter att väsentligt sänka kostnaderna för räddningstjänsten. En mindre organisation har ofta utmaningar, exempelvis när det gäller kompetensutveckling och redundans samt oftast högre kostnader för investeringar, utrustning och materiel kopplat till en lägre volym

12.3 BRANDSTATIONEN

Som beskrivs under pkt 9.2 uppfyller inte brandstationen dagens krav på en modern brandstation.

Rent allmänt kan det konstateras att lokalerna för till exempel fordon och materiel, personalutrymmen, utrymmen för fysisk träning mm är trånga och till viss del otidsenliga.

Funktionella utrymmen för personalens omklädning och hygien för såväl män som kvinnor saknas. Dessutom är det i befintliga lokaler svårt att uppfylla kriterierna för "friska brandmän", dvs förutsättningarna att hantera kontaminerad beklädnad och materiel på ett för personalens hälsa säkert sätt.

Valet av organisationsform påverkar endast marginellt behovet av lokaler. Oavsett om Skinnskatteberg fortsatt bedriver räddningstjänsten i egen regi eller väljer att samverka genom medlemskap i något av de närliggande kommunalförbunden, kommer behovet av en lokal brandstation att kvarstå. Det kommer att behövas garageplatser, förråd, utrymmen för personalens omklädning, hygien och fysisk träning, lokaler för utbildning och sammankomster samt kontorsutrymmen.

De utrymmen som möjligen kan minska något om Skinnskatteberg ingår i en större organisation, är utrymmen för service, underhåll och förrådshållning. Men det är enbart marginella ytor, då en del av såväl service, underhåll och förrådshållning även framgent behöver finnas lokalt.

Vi bedömer att det oavsett val av organisation är angeläget att snarast hitta en långsiktig hållbar lösning för räddningstjänstens lokalbehov. Att fortsätta göra smärre förbättringar inom nuvarande lokaler, bedöms inte som en hållbar eller kostnadseffektiv lösning.

Vi rekommenderar kommunen att närmare undersöka om det går att samlokalisera en ny brandstation med annan kommunal verksamhet med likartade behov. Ett exempel skulle till exempel kunna vara kommunens hemtjänst, som också har behov av garageplatser, tvätthall, omklädningsrum, personalutrymmen, konferensrum, utrymme för fysisk träning mm.

De nya förutsättningarna och kraven på en räddningstjänst under höjd beredskap, tydliggör behovet av en decentraliserad verksamhet, där den lokala närvaron och förmågan till autonom verksamhet, kommer att vara viktig.

12.4 OPERATIV ORGANISATION

12.4.1 RIB-ORGANISATIONEN

Rekrytering av RIB-anställda är ett nationellt problem och där Skinnskatteberg utmärker sig genom att det är förhållandevis lätt att rekrytera brandmän till organisationen.

Förr fanns ofta en arbetsgivare i form av en större industrietablering eller liknande, på orten som utgjorde merparten av rekryteringsunderlaget. Dessa finns som regel inte kvar idag eller är betydligt mindre än förr. Även här utmärker sig Skinnskatteberg, genom att i centralorten ha två relativt stora företagsetableringar, som till stor del personalförsörjer RIB-organisationen.

Idag sker en betydligt större pendling mellan bostadsort och arbetsplats. Många är dessutom rörliga i sitt arbete och rör sig inom ett stort geografiskt område vid arbete. Idag prioriteras också fritid och familjelivet i betydligt större utsträckning än tidigare. På många mindre orter minskar också antalet invånare i arbetsför ålder.

På vissa håll kan man på grund av omvärldsläget, se ett ökat intresse för att medverka i olika samhällsviktiga verksamheter. Till exempel ser Hemvärnet och de frivilliga försvarsorganisationerna ett ökat intresse. MSB har också de senaste åren vidtagit en rad åtgärder för att stödja kommunerna i detta arbete, bland annat genom att ta fram strategier och vägledningar i syfte att underlätta rekrytering samt bibehålla och kompetensutveckla RIB-personal.

Det finns också exempel på hur man kan bredda rekryteringsunderlaget, hitta nya former genom flexibla lösningar och att attrahera grupper som inte tidigare känt att brandmannajobbet skulle vara möjligt.

Idag är kommunen ofta den största arbetsgivaren på orten. Skinnskatteberg kommun har till exempel ca. 400 anställda. Alla har naturligtvis inte arbete som går att kombinera med beredskap, fysiska förutsättningar eller boende så att man kan upprätthålla beredskap. Att säkerställa beredskapen är ett ansvar för kommunen, oavsett organisationsform. Många kommuner underlättar för och uppmanar sina anställda att även arbeta som RIB. Många av de kommunala arbetsplatser som finns på mindre orter är kvinnodominerade (till exempel inom barnomsorg, äldreomsorg, hemtjänst, skola). Där finns många potentiella brandmän, som kan tillföra räddningstjänsten eftertraktad kompetens, som till exempel erfarenhet från vården. De nya arbetstidsdirektiven, som beskrivs på annan plats i rapporten, försvårar dock till viss del att kommunalt anställda även har en anställning som RIB-personal i samma kommun.

Allmänhetens bild av vem som kan vara brandman och vad yrket innebär är inte alltid helt korrekt. Det innebär till exempel att kvinnor och personer med en annan etnisk bakgrund eller de som har kommit en bit upp i medelåldern, inte ser sig själva som potentiella brandmän.

Det finns också exempel på där en utvecklad samverkan med mindre företag, butiker mm på orten, har lett till ett breddat rekryteringsunderlag och där arbetsgivarna ser att en RIB-anställd snarare är en tillgång i den egna verksamheten, än en belastning.

Återuppbyggnaden av det civila försvaret kommer att innebära ett ökat behov av antalet brandmän (heltid, RIB, räddningsvårn och civilpliktiga).

En bidragande positiv effekt som ofta underlättar förutsättningarna att rekrytera RIB-personal är arbetsmiljön på brandstationerna. En brandstation med bra arbetsmiljöförhållanden kan ofta utgöra en naturlig samlingsplats för samkväm och fysisk träning samt även kunna erbjuda möjlighet till tillfälligt distansarbete. Den befintliga brandstationen erbjuder idag inte dessa möjligheter.

12.4.2 ALTERNATIVA BEREDSKAPSFORMER

För RIB-stationer med relativt få insatser och låg riskbild eller där det finns betydande svårigheter att rekrytera RIB-personal, kan alternativa beredskapsformer vara aktuella.

- FiP (första insatsperson), som innebär att en eller flera RIB-anställda har med sig ett mindre fordon hem eller till arbetsplats och därifrån åker direkt till olycksplatsen. Fördelarna med denna lösning är att man normalt får kortare insatstid till olycksplatsen. Behov av större brandfordon och brandstationsbyggnader kan minska. Det kan ibland också underlätta rekrytering av RIB-personal med denna lösning. Behovet av personal med C-körkortsbehörighet minskar också. Nackdelen är att den första insatsen på platsen genomförs med begränsad förmåga. Vår bedömning är dock att merparten av insatserna initialt kan hanteras med denna begränsade förmåga. En lösning som innebär en kombination av FiP och traditionell RIB-beredskap är relativt vanligt förekommande i landet.
- Ett annat alternativ är ett räddningsvårn, antingen som egen beredskapsform eller i kombination med en FiP. Det är en relativt vanlig lösning på många mindre orter och i glesbygd. Det innebär att personal är inskrivna med tjänsteplikt, men behöver inte upprätthålla någon beredskap. De som för tillfället är tillgängliga inställer sig vid larm för utryckning på brandstationen. Fördelen är att rekryteringsunderlaget oftast kan breddas då man inte behöver förbinda sig att upprätthålla beredskap och att då också befinna sig inom ett begränsat geografiskt område. Då ersättning enbart utgår i samband med utryckningar, finns inga kostnader för beredskapen. Nackdelen är att det inte finns någon garanti för att personal finns tillgängliga vid larm. Erfarenheten från de platser där det finns räddningsvårn är dock det omvända. Alla som finns tillgängliga kommer som regel vid larm. Bland annat som en följd av att det inte finns samma anställningsförhållanden som

för RIB-personal, kan inte samma krav ställas beträffande utbildnings- och övningsnivå. Personal i ett räddningsvärm omfattas heller inte av de arbetstidsregler som beskrivs på annan plats i rapporten.

- Under senare år har flera kommuner kompletterat sin räddningstjänst med CIP (civila insatspersoner) på mindre orter och i glesbygd där en mer organiserad beredskap inte är möjlig eller motiverad. CIP är en frivillig person som efter en kort utbildning, kan larmas vid en händelse i närområdet, till exempel en brand, trafikolycka eller hjärtstopp. Styrkan med CIP är att finnas lokalt och att snabbt kunna vara på platsen och bryta ett olycksförlopp eller bistå med livsuppehållande åtgärder innan räddningstjänsten är på plats. CIP kan dock aldrig ersätta en mer organiserad beredskap, utan enbart fungera som ett komplement på lite mer avlägset belägna områden. CIP kan dock bidra till att stärka både den enskildes och samhällets samlade förmåga och motståndskraft, vilket är en väsentlig del när kommunen ska bygga upp sin civila beredskap. Personer som engagerar sig som CIP, kan också vara framtida kandidater som RIB-anställda.

Vi bedömer dock att det för närvarande inte är aktuellt med någon av dessa lösningar i Skinnskatteberg. Möjligen skulle en organisation med CIP kunna vara ett alternativ för att öka tryggheten i några av de mindre och mer avlägset belägna byarna.

12.5 LEDNINGSSAMVERKAN

Samverkan inom Räddningsregion Bergslagen (RBB) ger Skinnskatteberg goda möjligheter att efterleva kraven i LSO på ständig tillgång till övergripande operativ ledning.

Samverkan inom RBB ger också Skinnskatteberg god tillgång till förstärkning- och specialkompetenser vid komplexa, långvariga och flera samtidigt inträffade händelser.

13 REKOMMENDATIONER

Vår samlade bedömning är att Skinnskattebergs kommun, för att på ett godtagbart och effektivt sätt ska klara sitt räddningstjänstuppdrag, behöver samverka med andra kommuner och/eller kommunalförbund. När det gäller den operativa samverkan, behöver detta ske med samtliga organisationer som gränsar till Skinnskatteberg.

Utifrån det underlag vi tagit del av, de intervjuer vi genomfört, de analyser, bedömningar och slutsatser vi kommit fram till i kombination med vår samlade erfarenhet, rekommenderar vi Skinnskattebergs kommun följande:

Vi rekommenderar att Skinnskatteberg snarast fullföljer planerna på att bygga en ny ändamålsenlig brandstation, alternativt genomföra en om- och tillbyggnad av befintlig brandstation. Vi bedömer dock att alternativet med en ny brandstation bäst skulle motsvara verksamhetens behov. Om man väljer att bygga en ny brandstation, bör kommunen analysera om den kan samlokaliseras med annan kommunal verksamhet med liknande behov.

Vi rekommenderar Skinnskatteberg att långsiktigt säkerställa räddningstjänstens förmåga, uthållighet och robusthet, genom samverkan med andra räddningstjänster. Det skulle kunna ske genom utökade civilrättsliga avtal för specifika områden. Möjligheten till insyn, delaktighet och påverkan är dock större om man är fullvärdig medlem i ett kommunalförbund. Vår rekommendation är att Skinnskatteberg inleder diskussioner med Nerikes Brandkår om att ansöka om medlemskap i den organisationen. Vår bedömning är att Nerikes Brandkår har de förmågor, uthållighet och robusthet som Skinnskatteberg behöver. Dessutom finns redan ett etablerat samarbete med Nerikes Brandkår avseende den brandförebyggande verksamheten, insatsledarberedskap samt inom utbildnings- och övningsområdet. Dessutom är Skinnskatteberg med i Räddningsregion Bergslagen (RBB), som administreras och drivs av Nerikes Brandkår. Nerikes Brandkår är ett av landets större räddningstjänstorganisationer och ett medlemskap där medför förutom tillgång till en rad expertområde, också tillgång till ett nationell arena.

14 REFERENSER

14.1 INTERVJUER

Kenneth Johansson, räddningschef

Tomas Andersson, räddningstjänsten

Andreas Karlsson, räddningstjänsten

Arne Hjort, KS ledamot

Klaus Jesse facklig företrädare Skinnskattebergs kommun

Bo Öberg, KS ledamot

Ewa Olsson-Bergstedt, KSO (byte av KSO under utredningsarbetet, ny KSO Jonny Emtin)

Thomas Lindberg, kommunchef

Olle Karlsson, teknisk chef Skinnskattebergs kommun

Mats Jansson, förbundsdirektör Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund

Katarina Mowitz, förbundsdirektör Räddningstjänsten Dala Mitt

Christer Ängehov, förbundsdirektör Räddningstjänsten Mälardalen

P-O Staberyd, brandchef Nerikes brandkår

Johan Szymanski, brandchef Nerikes brandkår fr.o.m. 1 juni 2024

Peter Danielsson, räddningschef Smedjebackens kommun

14.2 DOKUMENTATION

Risk- och sårbarhetsanalys Skinnskattebergs kommun 2023-11-20, KS 2023-180-168

Handlingsprogram, enligt 3 kap. 3 och 8 §§ lagen (2003:778) om skydd mot olyckor
Antagen av kommunfullmäktige, 2021-12-13 §171

Räddningstjänstens analys över "Risker för olyckor som kan leda till räddningsinsats" Samt analys över risker för den förebyggande verksamheten. Riskanalys 2007.

Riskbedömning befintlig brandstation. Skinnskatteberg kommun, Sweco, 2024-03-14

Bilaga A Skissförslag på utbyggnad av befintlig brandstation, Sweco 2024-03-14

Bilaga B Riskbedömning och handlingsplan med numrerade brister, Klaus Jesse, 2023-12-27

Strategi och handlingsplan för personalförsörjning av deltidsbrandmän. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Publikationsnummer: MSB2271 – december 2023

Skinnskattebergs kommun, Tekniska Kontoret. Anteckningar från möte i Avesta angående räddningstjänstförbund. Mars månad 2008.

Företagarfakta 2022, Skinnskattebergs kommun.

Plan brandstation, A-40-1-10 - PLAN 10, Sweco 2022-09-22

Plan brandstation, A-40-1-11 - PLAN 11, Sweco 2022-09-22

Presentation av Räddningstjänsten i Skinnskatteberg, Powerpoint, april månad 2024

Beslutad, VP och budget 2024 med ekonomisk plan för 2025-26, Räddningstjänsten Mälardalen

Räddningstjänsten Mälardalen, förbundsordning

Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund, Handlingsprogram 2022-2023 samt organisation och chefsbemanning.

Handlingsprogram Nerikes Brandkår, Upprättad: 2022-08-29

Räddningstjänsten Dala Mitt. Antaget delprogram för brandförebyggande verksamhet 2022.

Räddningstjänsten Dala Mitt. Antaget handlingsprogram för räddningstjänst 2022.

Handlingsprogram enligt Lagen om skydd mot olyckor, LSO Smedjebackens kommun, 2024-02-19